

26. julij 2018

Jure Žerovec**PO ZMAGI LEVIČARSKEGA PREDSEDNIKA LOPEZA OBRADORJA V MEHIKI
– ALI BO LAHKO IZPOLNIL SVOJE OBLJUBE ?**

Kljub temu, da je bila volilna zmaga Andresa Manuela Lopeza Obradorja pričakovana, pa je po prepričljivi zmagi nastopila nekakšna negotovost. Lopez Obrador ali po domače kar AMLO je levičarski politični veteran, vztrajen kritik mehiškega političnega establišmenta, ki mu je po dveh neuspešnih kandidaturah končno uspelo zmagati na predsedniških volitvah. Leta 2014 je ustanovil stranko Morena (Gibanje za nacionalno obnovo).

AMLO je uresničil napovedi predvolilnih anket in s 53 % prejetih glasov premagal svoja največja rivala Joseja Antonia Meade-ja (kandidat vladajoče Institucionalne revolucionarne partije – PRI) in Ricarda Anayo, kandidata konservativne koalicije "Za Mehiko". Obradorjeva koalicija strank "Skupaj ustvarjamo zgodovino" na čelu s stranko Morena, je uspela osvojiti večino tudi v obeh domovih kongresa (zveznega parlamenta).

Njegovo zmago so napovedovali že mesece pred volitvami, pa vendar, ko se je zgodila, je prišla kot presenečenje. AMLO je namreč kandidiral za predsednika že tretjič in po njegovem drugem poskusu leta 2012 so mnogi smatrali, da je odslužil kot politik in postal politični dinosaver stare levice. Toda stalno prisoten občutek nezadovoljstva ljudi zaradi razmer v državi je Obradorju omogočil, da se je predstavil in ponudil kot osamljen glas, ki zahteva spremembe.

Obradorjeva zmaga je pomembna iz dveh razlogov. Uspeh mu je prinesla kritika tržno usmerjenega centrističnega konsenza liberalnih in konservativnih strank, ki so vladale v Mehiki zadnjih 20 let. Namesto tega je obljubil široko ljudsko demokracijo in večjo vlogo vlade pri vodenju gospodarske politike. Obrador ima široko ljudsko podporo, ki je njegovi predhodniki niso imeli. Na dan volitev 1. julija, ko so bili znani rezultati, so se ljudje glasno in prešerno veselili po ulicah in trgih – prvič po letu 2000, ko je Vicente Fox prekinil 71-letno vladavino Institucionalne revolucionarne partije (PRI). Za mnoge je bil to pomemben dan, trenutek upanja na temeljite spremembe v Mehiki.

Toda kakšne spremembe naj bi uvedel AMLO, ve morda samo on. Njegovi pogledi na različna vprašanja so tako neopredeljivi in protislovnji, da je javnost razdeljena glede tega, za kaj se AMLO resnično zavzema. Mediji iščejo vzporednice z Donaldom Trumpom, Hugom Chavezom in Berniejem Sandersom. Gotovo pa je, da se bo AMLO sedaj znašel v zanj novem položaju, ko bo predstavljal prav tisti establišment, ki ga je doslej stalno kritiziral in izzivi, s katerimi se bo moral soočiti na predsedniški funkciji, so veliki.

Kljub številnim negativnim novicam, ki jih zasledimo o Mehiki, je le-ta bolj v toku nenehnih sprememb kot v krizi. Beleži skromno gospodarsko rast, vendar je ekonomsko stabilnejša in uspešnejša od večine svojih latinskoameriških sosed. Neuspešno se bori s korupcijo kot velika večina latinskoameriških držav. Stopnja kriminala je visoka, vendar nekoliko nižja kot v Braziliji, Kolumbiji in Venezueli. Vladavina odhajajočega predsednika Enriqueja Pena Nieto

je bila polna korupcijskih afer in škandalov, poleg tega pa ni bila uspešna v boju proti narko kartelom, pri varovanju človekovih pravic in pri reševanju konfliktov s sindikati.

Kdo je AMLO in kaj obljublja ?

Lopez Obrador je politično kariero začel v Institucionalni revolucionarni stranki (PRI) v sedemdesetih letih, zadnji dve desetletji pa je bil glavni borec proti statusu quo. Pet let (od 2000 do 2005) je bil župan prestolnice Mexico City. Dvakrat je kandidiral za predsednika Mehike in sicer leta 2006 in 2012 in obakrat je bil blizu uspehu. Potem je leta 2014 ustanovil lastno stranko Morena (Gibanje za nacionalno obnovo). Na zadnjih volitvah je stranka Morena nastopila v koaliciji skupaj z Delavsko stranko (PT) in desničarsko stranko "Krščansko družbeno stičišče", ki so se jim pridružili še predstavniki drugih raznorodnih političnih sil.

Lopez Obradorju je k zmagi pripomogla jeza in razočaranje ljudi nad administracijo predsednika Pene Nieto. AMLO je brez dvoma najbolj anti-neoliberalen predsednik v zgodovini mehiške demokracije. Brž ko pa skušamo definirati kaj ponuja kot svojo alternativo, se znajdemo na spolzkem terenu.

AMLO je v volilni kampanji ponudil širok paleto širokim množicam vsečnih idej in predlogov. Obljubljal je povečanje javnih investicij in ponovno preučitev reformne ekonomske agende zadnjih dveh desetletij. Po drugi strani pa je bil previden in je izrazil podporo privatnim investitorjem s tem, da je podprl aktualna ponovna pogajanja o sporazumu NAFTA (Severnoameriški sporazum o prosti trgovini) in tudi javno-zasebne infrastrukturne projekte. Ne nazadnje je obljubil konstruktivno politiko in pozitiven razvoj odnosov z Washingtonom, pri čemer se zavzema z ustvarjanje delovnih mest na obmejnem območju z ZDA, kar naj bi zmanjšalo migracije in kriminal.

Lopez Obrador ima idejo o nekakšnem "New Dealu" za Mehiko. "New Deal" je ime je za ekonomski program, ki ga je uvedel predsednik ZDA Roosevelt leta 1933 za izhod iz globoke ekonomske krize. Srž New Deal je intervencija države v gospodarski sistem z namenom, da spet oživi in se razvije tržna ekonomija. Vprašanje pa je, kako se bo v Mehiki ta program financiral in če bo uspel doseči konsenz o tem vseh političnih sil v njegovi koaliciji.

V tujih medijih Lopez Obradorja šablonsko primerjajo z bivšim venezuelskim predsednikom Hugom Chavezom ali celo z Donaldom Trumpom kot populista z nacionalističnimi primesmi. Vendar pa je njegova politična in ekonomska vizija veliko bližja pogledom mehiških populističnih voditeljev dvajsetega stoletja, ki so bili zagovorniki ekonomskega nacionalizma in zaprtega trga. Zagovarjali so močno centralizirano politično vodstvo, ki povezuje različne politične frakcije ob konceptu "revolucionarnega nacionalizma".

AMLO ne vidi potrebe po funkciji neodvisnega državnega tožilca in protikorupcijskega tožilca, kar je bilo ključno politično vprašanje v času administracije predsednika Pena Nieta. Med kampanjo je AMLO javno oprostil svojim domnevno korumpiranim tekmeceem v zameno za njihovo politično podporo. Obenem pa je obljubil bodoče "moralno" predsedstvo, ki bo izkoreninilo korupcijo kar s svojim zglednim upravljanjem in vodenjem države.

Analiza Obradorjevih predlogov je zelo težavna, saj so bili njegovi nastopi v predvolilni kampanji polni kontradikcij in tudi niso koherentni z idejami in predlogi njegovih strankarskih sodelavcev. Kmetom je obljubil, da bo izvedel ljudski referendum o tržnih reformah, ki so jih sprejele prejšnje vlade in se zavzel za samozadostno oskrbo s hrano in energijo. Na nekem srečanju z velikimi zasebnimi podjetniki v Mexico Cityju, pa so njegovi sodelavci zgornje obljube kmetom in načrte gladko zanikali in zavrnili. Ostane torej odprto vprašanje, kakšna bo politika novega predsednika: populistična ali pragmatična ?

Lahko ugotovimo, da je AMLO vendarle tipičen predstavnik sedanje latinskoameriške levice, saj obljublja povečanje javne porabe, nima pa načrta boja proti korupciji in za reformo davčnega sistema. Mehika se nahaja v občutljivi finančni situaciji. Višina pobranih davkov je premalo za uresničevanje vladnih načrtov. Mehika nujno potrebuje davčno reformo.

Največje izzive Mehike – korupcija, varnost, davčna reforma, izobraževanje in revščina – bo mogoče reševati postopno in na dolgi rok skupaj s konsolidacijo demokratičnega sistema in vladavino prava. Hitre radikalne spremembe so malo verjetne. AMLO pa je svojim privrženecem veliko obljubljal in zaradi tega so njihova pričakovanja zelo visoka, vendar pa tudi on nima na razpolago vzvodov, da te obljube (hitro) uresniči. Pričakovati je, da bodo Amlovi privrženeci kaj kmalu razočarani.

Lopez Obrador je zmagal v času, ko so druge politične stranke in sile oslABLJENE zaradi notranjih sporov in izgube zaupanja med ljudmi. Institucionalna revolucionarna stranka (PRI), ki je bila na oblasti 70 let, razen od leta 2000 do 2012, je doživela popoln poraz in dosegla na volitvah šele tretje mesto za koalicijo pod vodstvom stranke Morena in za koalicijo pod vodstvom sredinsko-desne stranke PAN (Stranka nacionalne akcije). To lahko pomeni zaton stranke PRI.

Ljudje so stranko PRI odpisali že leta 2000, toda prezgodaj. Nato so ji volivci leta 2012 dali še eno možnost in sedaj menijo, da je bila to velika napaka. Administracija predsednika Pena Nieta je tako močno kompromitirana, da je sedaj stranka PRI pristala na tretjem mestu. Medtem pa v Stranki nacionalne akcije (PAN) poteka interni konflikt med mladim liberalnim krilom pod vodstvom predsedniškega kandidata Ricarda Anaye in konservativnega krila pod vodstvom nekdanjega predsednika Mehike Felipeja Calderona (2006-12).

Nasilja se ne da izkoreniniti z nasiljem

Eden najtežjih problemov Mehike je organizirani kriminal in vojna z drogami, ki je od leta 2006 terjala že 100.000 človeških življenj.

Vse bolj se uveljavlja mnenje, da je militarističen pristop do vojne z drogami zgrešen. Vključitev vojske v boj proti narko kartelom je pomenila veliko povečanje nasilja po celi državi, leto 2017 pa je bilo leto z največ žrtvami nasilja v mehiški zgodovini.

Med predsedniško kampanjo je Lopez Obrador obljubil, da bo spremenil militarizirani model boja proti organiziranemu kriminalu. Zelo kontroverzen je njegov predlog za amnestijo oseb, vpletenih v kriminal z drogami.

Ko je zagovarjal svoj predlog o amnestiji je rekel, da ljudje gojijo mak, ker nimajo kaj jesti. AMLO je prepričan, da "se nasilja ne da izkoreniniti z nasiljem; to je zlo, proti kateremu se moramo boriti z dobrimi deli, z omogočanjem gospodarske rasti, z odpiranjem delovnih mest in z blaginjo".

Predstavniki nacionalne unije kmetov UNORCA meni, da bi bile zagotovljene cene pridelkov in drugi ukrepi v podporo kmetom možen način za uspešen boj proti trgovini z mamili. Treba je rešiti problem revščine in marginalizacije, kar bo samo po sebi v veliki meri odpravilo organizirani kriminal in trgovino z mamili, meni predstavnik UNORCA.

Če bi kmetom, ki gojijo opij ali marihuano oziroma so drugače povezani s trgovino z mamili ponudili alternativne programe, ki bi jim zagotavljali odkup pridelkov po pošteni ceni, ki bi jim zagotavljala eksistenco – potem bi prenehali sodelovati s tihotapci z drogo. Problem je v tem, da so korenine in vzroki za trgovino z mamili mnogoteri in večplastni. Jasno je, da bo ameriško orožje še naprej pritekalo prek meje iz ZDA ter da je v ZDA še vedno nenasitno povpraševanje po mamilih. Tako bodo trgovci z drogami še naprej imeli pod nadzorom dele države in to bo še naprej zahtevalo veliko človeških življenj.

Odnosi z ZDA na podlagi vzajemnega spoštovanja

Kmalu po objavi rezultatov predsedniških volitev je ameriški predsednik Trump po tviterju čestital Lopezu Obradorju. V kasnejšem telefonskem pogovoru je Lopez Obrador dejal, da bi bilo z ameriško razvojno pomočjo Mehiki možno zmanjšati migracije, kar bi bila lahko alternativa za zid na meji.

Med kampanjo je Lopez Obrador nedvomno dobil nekaj podpore zaradi Trumpove agresivne retorike in politike do Mehike, ker so bili mehiški volivci prepričani, da bo kot politični veteran znal bolje obraniti Mehiko kot drugi kandidati.

Trumpove grožnje Mehiki utegnejo biti voda na mlin Obradorjevemu uvajanju ekonomskega nacionalizma (protekcijonizma), ki ga je napovedal v kampanji.

Čeprav je Lopez Obrador trdil, da želi ohraniti Severnoameriški sporazum o prosti trgovini (NAFTA), pa bodo njegovi predlogi za subvencioniranje kmetijskih pridelkov verjetno terjali spremembe sporazuma ali celo črtanje poglavja o kmetijstvu. To utegne postati jabolko spora v teku nadaljevanja pogajanj o sporazumu NAFTA.

Kakorkoli že, obe državi sta sosedni in obsojeni, da gradita takšne ali drugačne odnose.

Ali bo AMLO uspel redefinirati nacionalno varnostno politiko in varnostno sodelovanje z ZDA ?

Po zmagi na predsedniških volitvah je odprto tudi zelo pomembno vprašanje, kako bo Andres Manuel Lopez Obrador (z vzdevkom AMLO) redefiniral varnostno politiko in varnostno sodelovanje z Združenimi državami. Ta vprašanja so bila tudi glavna tema srečanja novoizvoljenega predsednika z ameriškim državnim sekretarjem Mikom Pompeom in Trumpovim svetovalcem Jaredom Kushnerjem 13. julija v Mexico Cityju.

Dejstvo je, da so varnostne razmere v Mehiki katastrofalne. Leta 2017 je bilo ubitih 29.000 ljudi, največ po letu 1979, ko so v Mehiki začeli voditi statistiko o umorih. Kar je še bolj zaskrbljujoče, ljudje prijavijo samo okoli šest odstotkov kaznivih dejanj, ker ne verjamejo in ne zaupajo oblastem oz. policiji. Korupcija v policiji in vojski ter v pravosodju je pomemben faktor nezaupanja.

Obstaja vrsta teorij zakaj nasilje in organizirani kriminal naraščata in zakaj se jima prejšnji dve vladi nista uspeli postaviti po robu oz. ju obrzdati. To je problem, za katerega je AMLO obljubil, da se ga bo lotil oz. rešil. To spominja na prejšnjo predsedniško tranzicijo, ko je bil novi predsednik Enrique Peña Nieto zelo nejasen glede svoje varnostne strategije. Peña Nieto je dal manj pozornosti varnostnim zadevam, varnostne razmere pa naj bi izboljšal z osredotočenjem na ekonomsko agendo. Potem je za eno leto dejansko zanemaril varnostno sodelovanje z ZDA, kar je spravilo v slabo voljo ameriško stran.

Obrisi nove varnostne strategije

Par tednov po Amlovi zmagi, lahko govorimo samo o obrisih zasnove njegove varnostne strategije. To zasnovo lahko razdelimo na tri glavne sklope: reforma institucionalnih struktur, refokusiranje strategije in vključitev v široko javno diskusijo o prioritetah.

Za mehiške predsednike je značilno, da mandat začnejo z reorganizacijo zveznega birokratskega aparata, tako da bi bolj ustrežal njihovim prioritetam. V tem AMLO ni nobena izjema. Predlagal je vrsto sprememb, kot na primer ločitev zvezne policije od ministrstva za notranje zadeve (imenovano Gobernacion), vzpostavitev neodvisnega sekretariata za javno varnost, podobno kot je obstajal pod predsednikom Calderonom.

Lopez Obrador predlaga tudi centralizacijo lokalne, državne in specialne policije pod federalnim vodstvom. To lahko izboljša pretok komunikacij in linije poveljevanja, vendar ne more avtomatično rešiti problemov nizke sposobnosti policije in velike korupcije v policijskih vrstah, posebno na lokalni ravni.

Podobno kot njegovi predhodniki je Lopez Obrador obljubil, da bo vojski odvzel funkcije, ki jih ima na področju javne varnosti; proces umika bi potekal postopno. Njegov predlog Nacionalne garde vključuje element, ki je že dolgo na agendi ZDA: predana in usposobljena oborožena sila, ki bi skrbela za varnost meje in odvrčala potencialne migrante. Predsednik Pena Nieto je poskusil nekaj podobnega in te enote poimenoval žandarmerija, toda ta nikoli ni imela števila in zmogljivosti, da bi se lahko kosala z mehiško vojsko in tako je hočeš nočeš prevzela vlogo dopolnilne sile in ne vloge zamenjave za vojsko.

Lopez Obrador ni preveč naklonjen vzpostavitvi urada neodvisnega generalnega državnega tožilca. V Mehiki generalnega državnega tožilca, enako kot v ZDA, imenuje predsednik države in je del ministrske ekipe. Mehiški predsedniki so dolga leta zlorabljali ta vezni člen v izvršni oblasti za politične namene kot npr. za preganjanje političnih nasprotnikov in za "zaščito" svojih zaveznikov. Sprememba mehiške ustave je omogočila vzpostavitev neodvisnega državnega tožilca, toda izvedbeni zakon je obtičal v Kongresu.

Med volilno kampanjo je AMLO izrazil dvome glede smiselnosti te spremembe in si nakopal jezo številni nevladnih organizacij, ki si zelo prizadevajo za vzpostavitev tega urada. Na koncu so njegovi ožji svetovalci nakazali, da je mogoče pripravljen na kompromis in privoliti v vzpostavitev urada neodvisnega generalnega državnega tožilca. Brez tega bi njegova prizadevanja za boj proti korupciji doživela hud udarec.

Poleg reorganizacije institucij si Lopez Obrador prizadeva refokusirati državno strategijo proti drogam. Del tega procesa naj bi bili novi socialni investicijski programi za zagotovitev priložnosti mladim, ki prvi podležejo drogam in novačenju kriminalnih združb. Boj proti korupciji si zamišlja z vračanjem zaupanja ljudi v policijo, ki mora delovati zakonito.

Lopez Obrador predlaga širok javni dialog s civilno družbo in državljani, da se ugotovi raven javne podpore številnim vprašljivim političnim pristopom. Med njimi na primer: ali bi veljalo v Mehiki dekriminalizirati nedovoljene droge in vzpostaviti zakonito regulirano prodajo marihuane, kot je to primer v Urugvaju in Kanadi. O teh in drugih spornih predlogih bi odločali na ljudskih referendumih.

Kar ZDA pričakujejo od Mehike in njenega novega predsednika naj bi bilo skladno z zgoraj opisano celotno agendo – konec koncev je stabilna in varna Mehika v interesu ZDA. Toda ameriške varnostne prioritete niso vedno v skladu z mehiškimi. Na sestanku mehiške in ameriške delegacije v Mexico Cityju je državni sekretar Pompeo kot prioritete izpostavil omejevanje migracij, boj proti ilegalni trgovini z drogami in boj proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu.

Toda pravno gledano je še vedno veljaven bilateralni varnostni sporazum, ki sta ga sprejela predsednika G.W. Bush in Felipe Calderon leta 2007.

To je še vedno veljaven okvir, ki bi ga bilo treba ohraniti. Verjetno pa ni popolnoma v skladu s Trumpovim pristopom, ki kritizira Mehiko, da ne stori dovolj glede številnih varnostnih problemov in zahteva, da naj Mehika plača gradnjo zidu na skupni meji. Mehiški predsedniki so zavračali kritike, da je Mehika odgovorna za probleme z drogami v ZDA in Lopez Obrador bo verjetno še manj dovzeten za Trumpova glasna svarila. To pa lahko pomeni manj in ne več sodelovanja Mehike z ZDA, kar bi bilo slabo za obe državi, katerih varnost je tako zelo povezana in prepletena.